

ENGLANTI

Huhtikuu 1966

Kun Harold *Wilson* käyttäen pääministerille kuuluvaa oikeutta pyysi kuningatarta hajoittamaan alahuoneen ja toimituttamaan uudet vaalit 31. maaliskuuta, ei tämä toimenpide hämmästyttänyt Englannin poliittisia piirejä. Hämmästystä oli päin vastoin jo pitkähkön aikaa herättänyt se, ettei *Wilson* poliittisten neuvonantajien kehotuksesta huolimatta ollut jo aikaisemmin varmistanut hallitukselleen työrauhaa ja määrännyt uusia vaaleja.

Vuoden 1966 huhtikuun ensimmäisen päivän vaalitulokset vastasi täysin asiantuntijoiden ennakkokaavailuja. Työväenpuolue, jolla parlamentin hajaantuessa oli ainoastaan kolmen paikan enemmistö alahuoneessa ja jonka enemmistö vuoden 1964 vaalien jälkeen oli viisi paikkaa, sai nyt varsin ylivoimaisen 97 tai 99 paikan enemmistön (toiset lukevat Irlannin tasavaltalaisen labourin edustajan konservatiiveihin, toiset työväenpuolueeseen), näin Harold *Wilsonin* valta on turvattu ainakin 1971 kevääseen asti.

Harvoin on näin murskaavaa voittoa syntynyt niin yksitoikkoisen vaalitaistelun jälkeen, kuin mitä englantilaiset tänä vuonna saivat seurata. Vanha ideologinen kamppailu jäi syrjään, eikä kumpikaan puoli halunnut tuoda esiin todella kiistavia herättäviä kysymyksiä. Konservatiivit väittivät, ettei labour ole riittävän innostunut liittymään Euroopan talousyhteisöön ja syyttivät sitä hintojen noususta, kehnosta valtiontalouden hoidosta ja ylimalkaan kaikesta negatiivisesta, mitä Brittein saarilla oli tapahtunut puolentoista edellisen vuoden aikana. Työväenpuolue torjui hyökkäykset ja viittasi puolestaan konservatiiveilta vuonna 1964 perinnöksi saamaansa taloudelliseen sekaannukseen.

Ulkopoliittisesti puolueiden ohjelmien välillä ei ollut suuriakaan eroja. Suurin osa työväenpuolueesta kannattaa kuten konservatiivit Yhdysvaltain Vietnamin-politiikkaa. *Wilson* haluaa ratkaista Rhodesian omavaltaisen itsenäistymiskiistan väkivaltaan turvautumatta, ja samaa kannattavat torit, jotka tosin ovat innokkaampia neuvottelemaan pääministeri Ian *Smithin* kanssa. *Wilson* haluaa Englannin liittyvän EEC:hen, ja samaa haluavat konservatiivit joskin hieman innokkaammin. Sisäpoliittisesti *Wilson* haluaa harjoittaa pidättyvää hinta- ja palkkapolitiikkaa, joka vastaa myös konservatiivien toivomuksia. Ainoa todella suuri erimielisyys koskee terästeollisuuden sosialisointia, mutta tämänkin kysymyksen *Wilson* tarkoituksellisesti jätti taka-alalle jo paljon ennen vaaleja. Myös hallituksen budjettiohjelma, joka olisi saattanut johtaa kärkevään mielipiteiden vaihtoon, jäi yli vaalien.

Alahuoneen 630 paikasta kilpaili yhteensä 1 707 ehdokasta. Konservatiivien

tiiveilla oli ehdokas jokaiselle paikalle yhtä — puheenjohtajan paikkaa — lukuunottamatta. Labour tavoitteli 621 ja liberaalit 311 paikkaa. Kommunistit olivat ryhtyneet todelliseen rynnäkköön ja asettaneet 57 ehdokasta eli enemmän kuin koskaan aikaisemmin vuoden 1950 jälkeen. He saivat 62 040 ääntä ja 0,2 % kokonaisäänimäärästä.

Edustajapaikkojen jakaantuminen uudessa alahuoneessa ja vuosien 1964 ja 1959 paikkajako (sulkeissa prosenttiset osuudet):

Vaalivuosi	1966	(%)	1964	(%)	1959	(%)
Labour	363	(47.9)	317	(44.2)	258	(43.8)
Konservatiivit	253	(41.9)	304	(43.4)	366	(49.4)
Liberaalit	12	(8.5)	9	(11.1)	6	(5.9)
Tasavalt. labour	1 (+ muut: 1.7)		— (+ muut: 1.3)		— (+ muut: 0.9)	
Puhemies	1		—		—	

Konservatiivien lukuihin sisältyvät myös kansallisliberaalit ja Ulsterin unionistit.

Alahuoneen puhemies (Speaker) valitaan vasta edellisen puhemiehen kuoltua tai hänen luovuttua virastaan. Valtapuolueet eivät kilpaile enää varsinaisissa vaaleissa paikan täyttämistä, vaan ehdokas, joka asettuu äänestykseen, on jo tosiasiallisesti valittu puolueiden keskeisissä neuvotteiluissa. Asianomaisen vaalipiirin äänestäjät itse asiassa vain vahvistavat kannatuksellaan tämän nimityksen.

Edellisiin vaaleihin verrattuna labourin äänimäärä lisääntyi 860 000:lla ja ylitti nyt 13 miljoonan rajan ensimmäisen kerran vuoden 1951 vaalien jälkeen. Konservatiivien äänimäärä laski yli puolella miljoonalla alimmalle tasolle 21 vuoteen. Liberaalit, joilla oli vaaleissa 54 ehdokasta vähemmän kuin vuonna 1964, menettivät lähes 750 000 ääntä, mutta saivat silti kolme paikkaa enemmän. Riippumattomat ehdokkaat keräsivät hien enemmän ääniä kuin edellisissä vaaleissa.

Jo viidennen kerran peräkkäin äänestämättä jättäneiden lukumäärä kasvoi, tällä kertaa 400 000:lla. Tänä vuonna äänioikeutettuja oli lähes 36 miljoonaa, mutta vain hieman yli 27 miljoonaa eli 75,9 % kävi äänestämässä. Edellisissä vaaleissa äänestysvilkkkaus oli 77,1 %, kun taas vuonna 1950 se oli ollut 84 %.

Äänestämättä jättäminen keskittyi tällä kertaa kuitenkin lähes täysin ns. varmoin vaalipiireihin, joissa valitsijat ovat alkaneet ymmärtää, etteivät heidän äänensä enemmistövaalitavan ja yhden miehen vaalipiirijärjestelmän johdosta paina paljon vaa'assa. Sen sijaan äänestysvilkkkaus lisääntyi miltei kaikissa vaalipiireissä, joissa valtapuolueiden voimasuhteiden ero on vain muutaman prosentin suuruinen. Äänestämättä jättämisestä voidaan vielä todeta, että sitä esiintyi enemmän pohjoisessa kuin etelässä ja enemmän labourin kuin torien vahvoissa vaalipiireissä.

Vaaleissa labour voitti 49 paikkaa, näistä 47 konservatiiveilta ja kaksi liberaaleilta, mutta menetti puolestaan yhden paikan liberaaleille, joten sen nettovoitoksi jäi 48 paikkaa. Konservatiivit menettivät 51 paikkaa. Vastaavasti liberaalit saivat neljä voittoa, mutta menettivät kaksi labourille, joten puolueen nettovoitoksi tuli kaksi paikkaa. Pohjois-Irlannin Belfastissa tasavaltalainen labour voitti paikan Ulsterin unionisteilta.

Äänen siirtyminen konservatiiveilta labourille oli 2,7—3,1 % laskutavasta riippuen. Vaaleille oli tunnusmerkillistä siirtymän tasaisuus. Puollessa kaikista vaalipiireistä labourin kannatus lisääntyi 2—4 %; vain 22 vaalipiirissä konservatiivit voittivat lisäääniä ja vain 12 vaalipiirissä labourin kannatus lisääntyi yli 7 %.

Eniten työväenpuolue lisäsi kannatustaan suurkaupungeissa (noin 4 %) ja vähiten maaseudulla (keskimäärin 2,3 %). Alueellisesti labourin kannatus lisääntyi seuraavasti: Pohjois-Englanti 3,7 %, Keski-Englannin teollisuusalue 3,5 %, Suur-Lontoo 3,4 %, East Anglia 2,4 %, Etelä- ja Länsi-Englanti 2,4 %, Wales 2,4 % ja Skotlanti 2,3 %.

Keskimääräistä voimakkaampi äänen siirtyminen labourille oli havaittavissa vaalipiireissä, joissa rotukiista oli ollut esillä. Tilanne oli päinvastainen kuin vuoden 1964 vaaleissa, joissa labour menetti lukuisia ääniä oikeiston väitettyä sen helpottavan maahanmuuttomääräyksiä. Siirtyminen oli suurehkoa myös alueilla, joissa eräät konservatiivit yrittivät taistella kuolemantuomion poistamista vastaan.

Siirtymän tasaisuuden johdosta konservatiivien paikanmenetykset eivät tulleet yllätyksenä, sillä ne kaikki tapahtuivat marginaalivaalipiireissä. Liberaalien paikkavoitot sen sijaan tulivat jonkin verran odottamatta.

Saadakseen seuraavissa vaaleissa itselleen enemmistön konservatiivien on lisättävä kannatustaan keskimäärin 3,5 %:lla. Alahuoneessa 49 työväenpuolueen paikkaa on vaarassa tämän suuruisen kannatuksen lisäyksen jälkeen ja 18 paikkaa vain 1 %:n lisäyksen jälkeen. Vastaavasti konservatiiveilla on 23 paikkaa, joista jokainen voidaan menettää täytevaaleissa labourin lisätessä asianomaisessa vaalipiirissä kannatustaan yhdellä prosentilla. Toisaalta labourilla on taas 190 varmaa paikkaa, joita ei edes 10 %:n suuruinen maanvyyrymän kaltainen siirtymä pysty uhkaamaan. Konservatiiveilla näitä vuorenvarmoja paikkoja on vain 55.

Liberaaleille ja suhteellisesti etenkin kommunisteille vaalit muodostuivat varsin kalliiksi. Lain mukaan kunkin ehdokkaan on maksettava 150 puntaa, jonka kuitenkin saa takaisin, jos vaaleissa saa vähintään kahdeksannen osan annetuista äänistä. Yhteensä 237 ehdokasta menetti rahansa. Kommunistien 57 ehdokkaasta ei kukaan saanut riittävästi ääniä, liberaaleista 105 menetti talletuksensa, konservatiiveista 9 ja työväenpuolueen ehdokkaista ainoastaan 3.

Useimmat johtavat konservatiivit valittiin uudellen alahuoneeseen,

joskin pienemmin äänimäärin kuin aiemmin. Toistakymmentä tunnettua varjohallituksen jäsentä tai alahuoneen »etupenkkiäistä» menetti kuitenkin paikkansa. Heistä mainittakoon entinen sisäministeri Henry Brooke, entinen puolustusministeri ja valtiovarainministeri Peter Thorneycroft, entinen maatalousministeri ja edesmenneen Winston Churchillin vävy Christopher Soames ja entinen siviili-ilmailuministeri Julian Amery. Myöskään Englannissa ei äänestäjäkunta arvostanut korkealle urheilijoita, sillä entinen olympiavoittaja ja maailmanennätyksen haltija Christopher Chataway menetti paikkansa. Samoin kävi konservatiivien »radikaalien» johtajalle Humphrey Berkerleylle, joka edellisessä parlamentissa teki huomiot herättäneen lakialoitteen homoseksuaalisuuden laillistamiseksi.

Kaikki hallituksen jäsenet valittiin uudelleen, ja suurin osa heistä lisäsi melkoisesti äänimääränsä edellisistä vaaleista. Muista uudelleen valituista voidaan mainita entinen laivastoministeri Christopher Mayhew, joka erosi hieman ennen vaaleja jouduttuaan kiistaan hallituksen kanssa laivaston hankintasuunnitelmista. Entinen ulkoministeri Gordon Walker, joka kärsi vuoden 1964 vaaleissa yllättävän tappion Smetchwickissä ja hävisi uudelleen Leytonin täytevaaleissa, valittiin nyt Leytonista selvällä enemmistöllä.

Yhteensä 46 vaalipiirissä jäi voittajan saama äänten enemmistö alle tuhannen. Tiukin kamppailu käytiin Peterboroughin vaalipiirissä, jossa konservatiivien ehdokas Sir Harmar Nicholls tuli valituksi — seitsemän tarkistuslaskennan jälkeen — kolmen äänen enemmistöllä. Tämä on tasaväkin tulos Englannissa 35 vuoteen. Ainoastaan kerran maan historiassa on sattunut, että äännet ovat menneet tasan.

Labourin uudet parlamenttijäsenet eroavat huomattavasti niistä tulusieluisista sosialisteista, jotka saapuivat parlamenttitaloon vuoden 1945 vaalien jälkeen. Uudet edustajat ovat nuoria (keski-ikä 36 vuotta) ja suurin osa akateemisen loppututkinnon suorittaneita. Labourin parlamenttiryhmässä on kuitenkin noin 30 jäsentä käsittävä vasemmistosiipi, joka vastustaa ennen kaikkea Wilsonin Yhdysvaltain Vietnamin-politiikalle antamaa tukea. Tämä ryhmä aiheutti hämmästyttäviä esittämällä muutosehdotuksen kuningattaren uuden parlamentin istuntokauden alussa pitämään valtaistuinpuheeseen, joka oli Wilsonin käsialaa. Muutosehdotuksen mukaan Yhdysvaltain Pohjois-Vietnamiin tekemät pommituslennot ovat tärkeimpänä syynä Vietnamin tilanteen huononemiseen.

Viisi päivää voitollisten vaalien jälkeen Wilson teki eräitä muutoksia hallitukseensa. Kymmenen hallituksen jäsentä, näiden joukossa kolme kabinettiministeriä, jätti paikkansa. Tämän lisäksi tehtiin eräitä sisäisiä muutoksia ja henkilövaihdoksia. Kabinetissa on yhtä monta jäsentä kuin ennen vaalejakin eli 23, mutta sen sijaan keski-ikä laski 57 vuodesta hieman alle 55 vuoden.

Vakuuttavalla voitollaan Wilson on nyt turvannut asemansa seuraaviksi viideksi vuodeksi. Päinvastainen on tilanne kahden tappion kärsineen puolueen piirissä. Liberaalien johtaja Jo *Grimmond* ilmoitti jo ennen vaaleja harkitsevansa eroa, jos toinen suurpuolueista saa valtavan enemmistön alahuoneessa. Myös konservatiivien johtajan Edward *Heathin* asema saattaa olla vaarassa, kun torit uudistavat strategiaansa ensi vaaleja silmälläpitäen.

Labourin vaalivoitto herätti tyydytystä miltei kaikkialla ulkomailla. Yhdysvaltain viranomaiset ilmaisivat mielihyvänsä voiton johdosta ja uskoivat, että vahva hallitus kykenee ryhtymään tehokkaisiin toimiin Englannin talouden parantamiseksi ja sen aseman lujittamiseksi kansainvälisessä politiikassa. Neuvostoliitto, joka on lieventänyt jonkin verran aiempaa kylmää asennoitumistaan labourhallitusta kohtaan, sanoi vaalivoiton vahvistavan puolueen vasemmistosiipeä alahuoneessa ja johtavan Yhdysvalloista riippumattoman ulkopoliittisen linjan käyttöön ottoon. Pohjoismaat totesivat voiton merkitsevän sitä, että Englanti pystyy nyt harjoittamaan tehokasta ja pitkäjännitteistä talouspolitiikkaa.

Wilsonin hallituksen tuleva ulko- ja sisäpolitiikka ei tuo esiin mitään radikaalisia muutoksia, kuten kävi ilmi kuningattaren puheesta ja myöhemmin kauppaministeri Douglas *Jayn* budjettipuheesta. Englanti haluaa Vietnamin selkkauksen ratkaisemista neuvotteluteitse. Rhodesian kysymyksessä Wilson on valmis neuvotteluihin, joskin hän pitää edelleen tiukasti kiinni kannastaan, jonka mukaan valta Rhodesiassa on myönnettävä asteittain maan neljälle miljoonalle afrikkalaiselle. Englannin suhteista Euroopan talousyhteisöön on tullut yksi tärkeimpiä ulkopoliittisia kysymyksiä. Eräiden tietojen mukaan Englanti olisi asettanut tavoitteekseen liittymisen EEC:hen vuonna 1968. Tätä voidaan pitää kuitenkin varsin optimistisena arviona.

Sisäpoliittisesti merkittävin, joskaan ei millään tavoin yllättävä, on päätös terästeollisuuden ja kaupunkien rakennusmaan sosialisoinnista. Muita sisäpoliittisesti merkittäviä päätöksiä on tiukan hinta- ja palkkapolitiikan jatkaminen ammattiliittojen vastalauseesta huolimatta ja vientiteollisuuden kehittäminen vaikean maksutaseongelman selvittämiseksi. Kauppaministeri antoi lisäksi lupauksen Englannin ja muiden Efta-maiden suhteita kiristäneen ylimääräisen tuontiveron poistamisesta ensi marraskuussa. Tämä ei merkitse sitä, että Englanti olisi selvittänyt maksutasevaikeutensa, vaan kaikesta päätellen sen on turvaututtava muihin keinoihin, kuten mm. tuontikiintiöihin, ulkomaisten sijoitusten rajoittamiseen, ulkomailla olevien sotilastukikohtien menojen supistamiseen, matkailijoiden maasta viemän valuutan vähentämiseen tms.

Ilmari Sundblad